

Livet er mer...

Tips om personer som er engasjert i aktiviteter eller har hatt opplevelser som ikke er relatert til legeyrket, sendes til tidskriftet@legeforeningen.no

Improvisare necesse est

– Improvisasjon er å legge til rette for god kommunikasjon. Dette er tydelig i samspillet mellom musikere, men også helsepersonell har noe å lære av jazzens grunnleggende holdning: å være medskapende og gi slipp på frykten for å gjøre feil.

Det sier jazzmusiker og førsteamanuensis Bjørn Alterhaug ved Musikkvitenskapelig institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), som de siste to årene har holdt kurs i improvisasjon for allmennleger.

Da han første gang ble engasjert som kursholder for legestanden, kastet 60 modige sjeler hemningene på båten og meldte seg på en utradisjonell parallellsesjon under Nidaroskongressen. I likhet med evalueringen fra næringslivstopper, ansatte i flyselskaper og i offshore-industrien, var legene entydige i sine sterke og positive tilbakemeldinger.

Hode- og ferdighetskultur

Bjørn Alterhaug har ledet et treårig forskningsprosjekt, Improvisasjon i tverrfaglig lys (1). Han mener at metoden har overføringsverdi til medisinen. Ved NTNU kombinerer 57-åringen rollen som utøvende musiker med en pedagogisk karriere som også involverer Det medisinske fakultet.

– Improvisasjon er et neglisjert felt i universitetssystemet, mener Alterhaug. – Ensidig vekt på språkbasert kunnskap og rasjonalitet skreller bort emosjonelle og estetiske sider i menneskelig samhandling.

Han ser klare analogier til legeyrket: å være årvåken, lyttende og å ha tid utover en kort tilmålt konsultasjon, er blitt stadig vanskeligere i det standardiserte, vestlige samfunnet. – Ny teknologi, tidspress og detaljerte prosedyrepermer kan hindre at et oppriktig møte finner sted mellom lege og pasient. Det er også vanskelig for yrkesgruppen å ta opp boken i en kritisk situasjon, fremholder han.

Ta en risk

– Alle innen ferdighetskulturene, det være seg leger, flygere, dykkere eller musikere, fungerer best når dyp, internalisert kunnskap bringes i omløp i engasjert dialog og samspill: improvisasjon, utdyper Bjørn Alterhaug.

– For at jazz skal fungere improvisatorisk, er det ikke bare nok å spille det som er nødvendig. Du er nødt til å ta initiativ selv, våge å utfordre deg selv og medspillerne.

Igen sammenlikner han med hverdagen til helsepersonell. At legen må hente informasjon fra datamaskinen, vanskeliggjør den type innsikt som improvisasjonskunstneren behersker.

Hvordan dyrke frem en improviserende holdning? Gjennom trening, refleksjon, ved å våge å stoppe opp, bruke den tause kunnskapen som ligger i sitt eget og i den andres kroppsspråk. – De to viktigste bestanddeler i ethvert møte eller konsultasjon, er det tomme rommet og personen som har oppsøkt deg. Her kan metaforer fra musikk gi ny innsikt i en kommunikativ prosess. Håndverk og teknologi er ikke tilstrekkelig for å stille en diagnose. Det må en dialog til for å forstå hva pasienten lider av.

Han kjenner selv hvor skummelt det er å være aktiv, kaste seg frempå. – Gjennom improvisasjonstrening på kurs understreker jeg i praksis hva man kan oppleve ved å ta en risk. Selv om det er skremmende, må deltakerne skape en atmosfære hvor det er akseptert å dumme seg ut og ta initiativ. For å arbeide kollektivt må man være villig til å *forhandle* kunnskapen. Hvis ikke, ville den være død. Dette uttrykkes på en fin måte av sosialpsykologen Johan Asplund: «Jag vet inte vad jag har sagt innan du har svarat, och du vet inte vad du har sagt innan jag har svarat.»

Leder på rotasjon

– Min erfaring fra musikken er at kompetansen suppleres, ikke erstattes, av en nærværende holdning, konstaterer Bjørn Alterhaug. – Improvisasjon blir ofte oppfattet

Når Bjørn Alterhaug slår an tonen overfor leger på kurs, er det ikke bare snakk om noen timers vitamininnsprøytning slik at slitne klinikere får et pustehull til å stå løpet ut med sine listepasienter. Foto K. Ronge

som en nødløsning, mens jeg bruker begrepet i betydningen «førsterangsløsning»; tuffet på dyp kunnskap og erfaring. Bare slik blir det en prosess hvor kompetanse og nærvær er basis.

Det er nærliggende å sammenlikne med situasjoner underordnede leger ofte kommer opp i, i møtet med erfarne kolleger. – Da jeg ble invitert til å spille med jazzgiganten Ben Webster sent på 1960-tallet, gjorde jeg mitt beste ved å være lyttende til hva han spilte. I pausen trakk han meg til side: «I need your support.» Ta egne initiativ, støtt opp, spill deg selv. Det gjør de andre gode.

Episoden lærte ham hva som er viktig i et team, uansett rang og erfaring. – Det finnes ikke «feil» i jazzimprovisasjonen, såkalte feil utnytter vi kreativt for ikke å havne i klisjeer og vanemønstre. Improvisasjonen skjerper deg. Sansene brukes optimalt, det rasjonelle og emosjonelle blir ett. I improvisasjonen er man leder på rotasjon, kanskje som i et operasjonsteam? Selv om det vil få andre konsekvenser når noe går galt ved operasjonsbordet, vil enhver ny situasjon også stille en kirurgs kreativitet på prøve. Derfor snakker jeg om en eksistensiell erfaring, uavhengig om det er på ekspertnivå eller blant nybegynnere.

Kari Ronge

kari.ronge@legeforeningen.no
Tidsskriftet

Litteratur

1. Skretting K, red. Forskning på tvers. Tverrfaglige forskningsprosjekter ved NTNU. Trondheim: Tapir Akademisk forlag, 2002.